

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 2

Hafta 6

Prof. Dr. Haluk SELVİ

III. Geçerliliği Olmayan Bir Barış: Sevr Antlaşması

Avrupa problemlerini çözüme kavuşturan Paris Barış Konferansı'nın dağılmasından sonra, İtilaf devletleri Türkiye ile yapılacak barışın esaslarını yavaş yavaş gündeme getirmeye başladılar. Anadolu'daki Türk Millî Mücadelesi'nin gittikçe güçlenmesi, müttefikleri yeniden harekete geçirmiş, İstanbul'u işgal ederek, Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nı dağıtmışlardı. Bununla da yetinmeyen İtilaf devletleri, 18-26 Nisan 1920 tarihlerinde San Remo'da toplanarak, Türkiye ile imzalanacak olan barışın esaslarını belirlediler. Türkiye'nin tamamen parçalanmasını içeren bu esaslar, 11 Mayıs'ta Paris'te bulunan Osmanlı temsilcilerine tebliğ edilerek, bunlara bir ay zarfında cevap verilmesi istendi. Osmanlı devletinin hazırlayıp, İtilaf devletlerine sunduğu cevap, bu devletler tarafından kabul edilmedi. Bunun üzerine İtilaf devletleri, 22 Haziran tarihli Yunan genel taarruzuna da güvenerek, Spa Konferansı'nda bir araya geldiler ve Osmanlı taleplerini reddettiler. Ayrıca onlar, daha evvel belirlenen barış projesinin kabul edilmesi için 27 Temmuz 1920'ye kadar süre tanımışlardır.

Osmanlı hükûmeti barış projesini görüşmek üzere 22 Temmuz'da Padişah'ın başkanlığında bir Saltanat Şurası topladı. Şuraya katılan üyelerden Topçu Feriki Rıza Paşa dışında herkes, bu taslağın imzalanması yönünde görüş belirtti. Bunun üzerine Hadi Paşa, Rıza Tevfik ve Reşat Halis'ten oluşan bir Osmanlı heyeti, Demokrasi adlı bir Fransız savaş gemisiyle Paris'e giderek, 10 Ağustos 1920'de Sevr kasabasında, bu kasabanın ismiyle anılacak olan antlaşmayı imzalamıştır. İstanbul'un bu tavrına karşılık, TBMM, Sevr Antlaşması'na büyük bir tepki göstererek, antlaşmayı imzalayanları vatan haini olarak ilân etmiştir.

Osmanlı devleti ile İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Ermenistan, Belçika, Yunanistan, Hicaz, Polonya, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven ve Çekoslovakya devletlerinin imzaladığı ve 433 maddeden oluşan bu antlaşmanın en önemli maddeleri özetle şu şekildedir:

1. Osmanlı devleti İstanbul ve çevresiyle Anadolu'da küçük bir toprak parçasından ibaret olacak, antlaşma hükümlerine uymazsa, İstanbul da elinden alınacaktır.

2. Boğazlar bir Avrupa komisyonunun elinde olacaktı.

3. Kapitülasyonlardan bütün müttefikler yararlanacaktı.

4. İtilaf devletleri ve Osmanlı devleti arasında kurulacak bir komisyon, Türkiye'nin bütçesini hazırlayacak ve ekonomik işlerini halledecekti.

5. Azınlıklar her derecede okul açabileceklerdi.

6. Türkiye'nin askerî kuvveti 50.000 kişiyi geçmeyecekti. Osmanlı kara kuvveti gönüllü olarak askere yazılanlardan oluşacak, mevcut ordunun ağır silahları olmayacaktı.

7. İngiltere, Fransa ve İtalya temsilcilerinden oluşan bir komisyon, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da bir Kürdistan devleti kuracak, Osmanlı devleti buna müsaade edecekti.

8. Doğu Anadolu'da, sınırları ABD Cumhurbaşkanı Wilson tarafından belirlenecek bir Ermeni devleti kurulacak ve Türkiye bu devleti tanıyacaktı.

9. On iki ada İtalyanlara, bölgedeki diğer adalar Yunanlılara bırakılacaktı.

10. İzmir Türk egemenliğinde kalacak, fakat Osmanlı devleti hakimiyet haklarını Yunanistan'a bırakacaktı. Beş yıl sonra yapılacak bir halk oylamasıyla, İzmir'in Yunanistan'a bağlanması için Milletler Cemiyeti'ne başvurulacaktı.

Hükümlerinden de anlaşılacağı üzere, Türk milletini ölüme mahkûm eden bu antlaşma, aslında “ölü doğan bir antlaşma” olarak tarihe geçti. Zira Osmanlı Meclis-i Mebusanı 16 Mart 1920'de dağıtıldığı için, Osmanlı Parlamentosunun bu “antlaşma”yı imzalama ihtimali dahi yoktu. Oysa bu hükümler, Avrupa tarafından sürekli takip edilen ve Türklerin Avrupa'dan atılmalarını içeren Doğu meselesini de görünürde bir çırpıda Avrupa'nın lehine bitiriyordu. Hukukî geçerliliği olmayan bu vesika, Millî Mücadele sayesinde yürürlüğe girmemiş ve sadece bir “niyet belgesi” olarak kalmıştır. TBMM, Türk vatanını parçalamaya yönelik olan Sevr hükümlerini millet adına reddetmiştir. Yine bu ağır hükümler sayesinde ki, TBMM ve Türk milletinin bağımsızlık duyguları kamçılanmış, Batılı devletlerden yardım bekleme umutları boşa çıkmış ve Mustafa Kemal Paşa'nın tuttuğu yolun isabetliliğine inananların sayısında büyük artışlar olmuştur. Bu inançtır ki, Türk Millî Mücadelesi'ni başarıya ulaştıracaktır.

BATI CEPHESİ GELİŞMELERİ, ASKERİ ve SİYASİ ZAFERLER

I. Batı Cephesi

Yurdu düşman tarafından işgal edilen Türk Milleti, kutsal kabul ettiği bağımsızlığının, canının, malının ve namusunun tehlikeye düştüğünü görünce, kendisini korumak için çareler aradı. Silahlı veya silahsız birçok insan, vatan savunmasında bir araya gelerek her türlü fedakârlığa katlandılar. Birbirlerine düşman olan kişiler, hatta azılı eşkıyalar dahi, düşmana karşı elbirliği ile harekete geçtiler. Asker ve sivil devlet memurlarının öğütleriyle her yerde halk büyük ölçüde, vatanın savunması için kurulmuş olan mahalli teşkilatlara katıldı. Milli müfrezelerin kuruluşunda tanınmış aile reislerinin de büyük etkisi oldu. Zaman geçtikçe milli kuvvetler çoğaldı tabur ve alaylar kuruldu. Kuvâ-yi Milliye mensuplarının beslenme ve giyinme ihtiyaçları bölge halkı tarafından, silah ihtiyacı da askeri birliklerce karşılanıyordu. Yurdun her yerinde oluşan Kuvâ-yi Milliye, Batı Anadolu'da da teşkilatlanmıştı. Batıda kurulan başlıca cepheler aşağıda gösterilmiştir.

A- BATI ANADOLU CEPHELERİ

1. Urla Cephesi

Yunanlılara karşı ilk direnme Urla'da başladı. 16 Mayıs 1919'da 800 kadar yerli Rum, Türk köylerine saldırdı. Buradaki Türk birlikleri duruma müdahale etti. Yerli halk da silaha sarılıp, 120 kişilik bir milis kuvveti meydana getirerek Türk birliklerinin yanında yer aldı.

2. Ayvalık Cephesi

Batı Cephesinde Türk kuvvetlerinin ikinci direnme harekâtı Ayvalık'ta oldu. Buradaki alayın komutanı Ali Bey (Çetinkaya), İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinden sonra, Ayvalık'ın işgal edileceğini de anlamış olduğundan, kendi bölgesindeki bucak ve köylerde acele milli teşkilatlar kuruldu. Alayındaki fazla silah ve cephaneleri köylüye dağıtarak, 300 kişilik bir milis kuvveti meydana getirdi. 28-27 Mayıs 1919'da liman dışında demirleyen Yunan gemileri komutanı, İngiliz temsilcisi vasıtasıyla Ayvalık'ı işgal edeceğini bildirdi. Karaya çıkan Yunan birlikleri Türklerin karşı ateşi ile karşılaşmalarına rağmen, 29 Mayıs'ta Ayvalığı işgal ettiler.

3. Ödemiş'teki Faaliyet

Ödemiş Kaymakamı Bekir Sami Bey'in yardımı ile burada Kuvâ-yi Milliye teşkilatı kuruldu. Jandarma Yüzbaşı Tahir Bey, bu kuvvetlere komuta edecekti. Yüzbaşı Tahir Bey'in komutasındaki kuvvetler savaşa hazır durma getirildi. Yunan kuvvetlerine karşı Ödemiş'te toplanan milli kuvvetler, Ödemiş'e saldıran işgalci Yunanlılara karşı kahramanca savaştılar. Fakat üstün kuvvetler karşısında Ödemiş'i bırakmak zorunda kaldılar. Bundan sonra Yunan ilerleyişi devam etti. 5 Haziran 1919'da Akhisar'ı işgal eden Yunanlılara Kuvâ-yi Milliye kuvvetleri karşı koyarak direndiler. Bu direnmeler İngilizlerin müdahalelerine ve Yunanlıların işgal ettikleri yerlerden bazılarında çekilmelerine yol açtı.

4. Bergama Cephesi

Bütün çabalar Yunan ilerleyişini durduramamıştı. 12 Haziran'da Bergama işgal edildi. Ancak Balıkesir, Soma, Kırkağaç ve Akhisar'dan gelen Türk milisleri ve Yörük Ali Efe, Malkoç Köprüsü üzerindeki Yunan kuvvetlerine baskın yaparak onlara büyük zararlar verdi. Yunanlılar bu bozgunların intikamını, Menemen'de silahsız Türkleri katlederek aldılar. Kalabalık bir Yunan kuvveti, Bergama'ya yeniden saldırdı. Bu kalabalık Yunan kuvvetlerine karşı az sayıdaki Türk birlikleri, kenti savundu ama geri çekilmek zorunda kaldı.

5. Aydın Cephesi

Aydın'ın işgalinden kısa bir zaman sonra, Söke ve Aydın çevresinde 800 kadar Kuvâ-yi Milliye toplandı. Yunan kuvvetleri çok daha kalabalıktı. Bununla birlikte Yunanlılar, milli kuvvetlerle çarpışmak istemiyorlardı. Onun için Kuvâ-yi Milliye ile anlaşmak istediler. Milli kuvvetler onların isteklerini reddetti ve derhal Aydın'ı terk etmelerini istedi. 28 Haziran'da Türk milli kuvvetleri sayı ve malzeme bakımından üstün olan Yunan kuvvetlerine bir darbe vurdular. Ertesi gün, savaş bütün şiddetiyle devam etti. Nazilli'de Yörük Ali Efe komutasındaki milis kuvvetleri ile Denizli milis kuvvetleri, yaptıkları sokak savaşları sonucunda (30 Haziran'da) Aydın, milli kuvvetlerinin eline geçti. Türk kuvvetlerinin bir Yunan tümenini yenmesi, İtilaf Devletleri'nin nazarında Yunan ordusunun prestijini büyük ölçüde sarstı. Yunan Genelkurmayı bu durumu düzeltmek için 30 Haziran'da, Yunan tümenine Aydın'ın ele geçirilmesi ve Büyük Menderes ırmağına kadar ilerlenmesi emrini verdi. Kuvvetli bir Yunan tugayı Aydın'a saldırdı. Üstün Yunan Kuvvetleri karşısında

Nazilliye çekilen milli kuvvetler, Demirci Mehmet Efe'nin de katılmasıyla güçlenerek, 17 Temmuz'da Yunan ilerleyişini durdurdu.